

Advies

Algemene Raad

25 maart 2016

Advies bij het project 'Van LeRens Belang?' en input aangaande de herziening van de eindtermen

1. Situering

Onderwijs is een zaak van iedereen. Daarom geeft de Vlaamse overheid dit voorjaar zoveel mogelijk mensen en organisaties de kans om bij te dragen aan het debat over de herziening van de eindtermen.

Om voldoende focus in het debat te houden worden vier vragen naar voren geschoven:

- Wat moet elke jongere op school leren om deel te nemen aan de maatschappij van morgen?
- Wat moet elke jongere op school leren om zich persoonlijk te ontwikkelen?
- Wat moet elke jongere op school leren om later aan het werk te kunnen?
- Wat moet elke jongere op school meekrijgen om levenslang verder te kunnen leren?

Tussen 1 februari en 23 maart worden op de website www.onsonderwijs.be resultaten uit het brede maatschappelijke debat dat zowel online als overal in Vlaanderen gevoerd wordt, verzameld. Een breed en divers publiek verfijnt en verdiept vervolgens de input tijdens 5 bijeenkomsten. Leden van het Vlaams Parlement zijn uitgenodigd om te luisteren naar de verschillende stemmen en meningen. Op vrijdag 13 mei 2016 worden al deze elementen van het traject samengebracht in het Vlaams Parlement tijdens een groots opgezet en interactief 'Onderwijsfestival'. In juni wordt daarna in de schoot van de Commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement nog een reeks workshops over een aantal centrale resultaten van dit debat georganiseerd waarbij parlementsleden samen met stakeholders en experts nadenken over de consequenties van het maatschappelijke debat. Dit vormt de aanloop voor het verdere parlementaire en politieke werk rond de eindtermen in het najaar van 2016.

2. Waarom een advies over de eindtermen?

De SARC deed in het verleden al heel wat suggesties rond onderwijs¹. De raad heeft deze adviezen samengebracht en geüpdatet in een advies dat werd ingebracht op de website en dat als apart

¹ Sectorraad Media, *Advies aangaande Mediageletterdheid*, 10/09/2009; Algemene Raad (gecoördineerd), *Advies over de beleidsnota's Cultuur, Jeugd, Sport en Media 2009-2014*, 1/12/2009; Algemene Raad (gecoördineerd), *Advies over accenten voor de Beleidsbrief Cultuur*, 24/09/2010; Algemene Raad (gecoördineerd), *Advies Vlaams Jeugdbeleidsplan 2010-2014*, 20/01/2011; Algemene Raad (gecoördineerd), *Advies over de conceptnota Cultuureducatie*, 29/03/2012; Sectorraad Media, *Advies conceptnota Mediawijdsheid*, 20/06/2012; Algemene Raad (gecoördineerd), *Adviezen over de Beleidsnota's CJSM gebundeld*,

advies wordt bezorgd aan Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits alsook aan Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Media en Brussel Sven Gatz en Vlaams minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport Philippe Muyters.

Het belang van eindtermen in het kader van onderwijs kan niet genoeg onderstreept worden.

Een school bepaalt zelf de inhoud van de lessen en de onderwijsmethode. De overheid legt wel enkele **basisregels** op die de kwaliteit van het onderwijs moeten verzekeren. De overheid tekent ook in grote lijnen uit wat de leerlingen moeten kennen, in **eindtermen** en **ontwikkelingsdoelen**.

Eindtermen zijn minimumdoelen waarvan de overheid vindt dat alle leerlingen ze moeten bereiken. Minimumdoelen omvatten een minimum aan kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes.

Voor het kleuteronderwijs, het buitengewoon onderwijs en de B-stroom (1ste leerjaar B en beroepsvoorbereidend leerjaar) van het gewoon secundair onderwijs zijn er geen eindtermen, maar **ontwikkelingsdoelen**: vaardigheden die een school bij de leerlingen moet nastreven, maar niet noodzakelijk bereiken.

In een **leerplan** beschrijft de school hoe ze de eindtermen probeert te bereiken. Meestal delen scholen van eenzelfde onderwijsnet hun leerplannen.

Op <http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/> staat alle informatie over eindtermen, ontwikkelingsdoelen, basiscompetenties en doelen beroepsgerichte vorming.

3. Advies

3.1 Mediawijsheid, cultuur en sport in het curriculum

De SARC vindt het belangrijk dat in het onderwijs alle kinderen en jongeren kennis maken en (actief) bezig kunnen zijn met media(wijsheid), cultuur en sport. Momenteel zijn er discussies gaande over de manier waarop dit moet gebeuren². De SARC wenst het onderwijsbeleid aan onderwijsspecialisten over te laten, maar benadrukt de sterktes van zijn eigen beleidsvelden voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren en de noodzaak om deze in het curriculum te behouden.

3.1.1 Mediawijsheid

Mediawijsheid is 'het geheel van kennis, vaardigheden en attitudes waarmee burgers zich bewust en kritisch kunnen bewegen in een complexe, veranderende en gemediatiseerde wereld'³. Het is het vermogen tot een actief en creatief mediagebruik dat gericht is op maatschappelijke participatie.

Vanaf 2010 werd mediageletterdheid al opgenomen als VOET of vakoverschrijdende eindterm in het secundair onderwijs. De SARC apprecieert de aandacht voor mediawijsheid. De manier waarop dit verankerd wordt, moet alvast voldoende geoperationaliseerd zijn.

26/11/2014; Algemene Raad (gecoördineerd), *Advies bij de conceptnota 'Krachtlijnen voor een nieuwe organisatie voor de opvang- en vrije tijd van schoolkinderen'*, 2/10/2015; SARC, *Memorandum 2014-2019*. De adviezen en publicaties zijn beschikbaar op www.sarc.be.

² O.a. Masterplan hervorming secundair onderwijs.

³ P. Smet en I. Lieten, Conceptnota Mediawijsheid, 4 mei 2012.

Via mediaopvoeding leren kinderen en jongeren namelijk om zelfstandig en kritisch gebruik te maken van de media: naast de courante informerende en opiniërende media en content kanalen ook de omgang met sociale media als communicatiekanaal.

Naast het concrete gebruik van deze media in de klas moeten de verschillende op mediageletterdheid gerichte educatieve pakketten die vandaag bestaan (zoals de *Ingebeeld*-reeks van Canon Cultuurcel en *Media Smart* van de JEP), vanuit een overkoepelende visie worden gebundeld, uitgebreid en gericht op prioritaire thema's en doelgroepen, zoals kinderen en reclame, jongeren en gaming, jongeren en nieuwe media en privacy, enzovoort. Het kenniscentrum Mediawijsheid speelt daarbij een belangrijke rol; en de tools, praktijken en vormingen – waarvan een aantal specifiek voor de onderwijscontext – op de website mediawijs.be zijn al voor een stuk de gevraagde bundeling.

3.1.2 Sport op school

Honderden studies tonen bij schoolgaande jeugd het positieve effect van bewegen aan op zowel cognitieve vaardigheden als algemeen welzijn.

Het onderwijs vervult een essentiële rol om kinderen naar sport te begeleiden. Terecht is dit in de eindtermen en ontwikkelingsdoelen vastgelegd. Op school moet iedere leerling gemotiveerd worden om levenslang op een gezonde manier te bewegen.

De SARC pleit voor een grotere sport- en bewegingscultuur in de scholen, zowel gericht naar intra- als extra curriculaire sporten en bewegen. Het vak 'lichamelijke opvoeding' is terecht bij decreet een vak van de basisvorming, waardoor alle jongeren wekelijks minstens twee uren bewegingsopvoeding moeten krijgen. De SARC vraagt daarenboven dat in het basis- en secundair onderwijs bijkomend één uur bewegingsactiviteiten per dag de minimumnorm wordt.

De Vlaamse overheid moet zich herbronnen over haar beleid voor schoolsport, teneinde lokale schoolsportleerkrachten, de belangrijkste en onmisbare actoren, en –initiatieven te herwaarderen en zoveel mogelijk leerlingen tijdens en buiten de schooluren aan het sporten te krijgen.

3.1.3 Culturele attitude kweken

De SARC vindt het belangrijk om 'cultuur' in het curriculum te behouden. Cultuureducatie⁴ gaat niet enkel over 'naar toneel gaan' maar om het ontwikkelen van creativiteit bij kinderen en jongeren en het aansteken van een 'vuur'. Onderzoek wijst immers uit dat wie op jonge leeftijd met cultuur in contact komt, meer geneigd is een leven lang te participeren⁵. De biotopen om culturele 'goesting' te laten gedijen zijn het gezin, het verenigingsleven en het onderwijs. Het onderwijs vervult dus een essentiële rol om kinderen en jongeren naar cultuur te begeleiden. Terecht is dit in de eindtermen en ontwikkelingsdoelen vastgelegd. Deze worden idealiter nog verder uitgebreid of aangescherpt, en dat vanaf het kleuteronderwijs. De jonge levensjaren zijn immers zeer belangrijk in het aanleren van een culturele attitude.

⁴ We gebruiken de overkoepelende term cultuureducatie, waaronder ook kunsteducatie valt.

⁵ Lievens, J., Siongers, J. & Waeye, H. (reds.), *Participatie in Vlaanderen 2: eerste analyses van de participatiesurvey 2014*. Leuven/Den Haag: Acco.

Op school moet iedere leerling gemotiveerd worden om levenslang zijn culturele bagage te blijven uitbouwen. Het is van belang daarbij cultuur binnen het onderwijs niet te verengen tot kunst, en kunst niet tot vaardigheid. Het inzetten op een aan leeftijd en ontwikkeling aangepast aanbod binnen een culturele ontwikkelingslijn is daarvoor een onderliggende voorwaarde.

Het onderwijs moet inzetten op zowel 'learning to know, learning to do, learning to live together and learning to be'. Voor al deze doelstellingen maar vooral de laatste twee – waarvoor er momenteel ook alsmat minder aandacht bestaat – is het nodig om kunst, cultuur, en creativiteit in het algemeen, op een intrinsiek niveau meer aan bod te laten komen. Momenteel zijn er verschillende eindtermen verbonden met culturele competenties (Nederlands, Muzische vorming, Plastische vorming,...). Nog belangrijker dan de manier waarop culturele competenties in de doelen zijn vastgelegd, is de manier waarop er in de praktijk mee wordt omgesprongen (zie ook verder punt 3.3). Bijvoorbeeld kan het betrekken van kunstenaars en hun artistieke praktijk aangemoedigd en gefaciliteerd worden om 'levende' kunst te beleven in dialoog met de makers.

De SARC merkt daarbij ook op dat, naast de duidelijk toegespitste eindtermen 'esthetische bekwaamheid' en 'mediawijsheid', alle huidige vakoverschrijdende eindtermen in het secundair onderwijs eveneens door 'cultuur' in de brede zin (met inbegrip van kunsten, erfgoed, media, sport, sociaal-cultureel werk) gerealiseerd kunnen worden, bijvoorbeeld 'creativiteit', 'exploreren', 'kritisch denken' etc.

Daarnaast zullen de verworven vaardigheden op deze vlakken ook kunnen bijdragen in het verdere leven, loopbaan, vrije tijd,...

3.1.4 Bewust omspringen met individuele artistieke trajecten in het leerplichtonderwijs

Naast het ontwikkelen van een algemene culturele attitude bij alle kinderen en jongeren, moet het mogelijk zijn en blijven om jongeren die dat wensen een gespecialiseerd individueel traject aan te bieden. Deze optie moet binnen de structuur van het secundair onderwijs mogelijk zijn, waarbij de banden met de algemene einddoelen in de tweede en derde graad behouden blijven. Waar het nuttig is, moet het ook mogelijk zijn om samen te werken met het deeltijds kunstonderwijs (dko) (zie ook verder punt 3.2.1).

3.2 Pleidooi voor een structurele aanpak

3.2.1 Duurzame aandacht voor kunst en cultuur

De SARC pleit voor een structurele aanpak die een meer duurzame aandacht voor kunst en cultuur in het onderwijs garandeert. De SARC beschouwt cultuureducatie niet zozeer als activiteiten die scholen 'naast' of 'bovenop' de eindtermen en ontwikkelingsdoelen en hun leerplan realiseren. Cultuureducatie wordt best op schoolniveau ingebed in een samenhangend geheel van ontwikkelingsdoelen, eindtermen, leerplannen en schoolwerkplannen.

Om de talenten van elk kind en elke volwassene te ontwikkelen, zijn dynamische netwerken nodig waarin de actoren aanvullend en versterkend werken en er een wisselwerking is tussen schoolse en buitenschoolse activiteiten. De SARC vraagt aan de overheid om dynamische netwerken die van onderuit groeien te stimuleren en te ondersteunen.

De SARC vindt het positief dat de ministers van Onderwijs en van Cultuur de banden blijven aanhalen en inzetten op een geïntegreerd referentiekader voor cultuureducatie in het basis- en secundair onderwijs (zie ook 3.2.2).

Ook beschouwt de SARC een structurele verankering van de samenwerking tussen het deeltijds kunstonderwijs (dko) en het kleuter- en leerplichtonderwijs als cruciaal. Voor veel kinderen en jongeren is het leerplichtonderwijs de eerste plaats waar ze kunnen kennismaken met dit aanbod. De samenwerking mag zich daarom zeker niet beperken tot het algemeen onderwijs, maar moet ook in het technisch, beroeps- en buitengewoon onderwijs gebeuren.⁶

3.2.2 Een doorlopend en geïntegreerd referentiekader voor cultuureducatie in het kleuter- en leerplichtonderwijs

Alle kinderen en jongeren in Vlaanderen moeten de kans krijgen om in gelijke mate in contact te komen met kunst en cultuur. Toegang tot cultuur is een recht dat ook werd opgenomen in de universele verklaring over de rechten van het kind.

De onderwijssector is bereid om een ruime(re) plaats te geven aan cultuur in het onderwijscurriculum, getuige de banden die de ministers van Onderwijs en van Cultuur willen aanhalen⁷.

Cultuureducatie is momenteel in het lager en in het secundair onderwijs opgenomen in respectievelijk de eindtermen van de leergebieden en in de vakoverschrijdende eindtermen. De lagere scholen moeten de doelen die opgenomen zijn in de eindtermen bereiken bij elke leerling. De vakoverschrijdende eindtermen leggen aan de secundaire scholen een inspanningsverplichting op. De overheid evalueert de realisatie van de eindtermen in het basisonderwijs en stuurt bij waar nodig. In het secundair onderwijs controleert en evalueert zij de mate waarin de scholen zich inspannen en kan zij waar nodig hierin ook bijsturen.

De SARC benadrukt dat de juiste voorwaarden moeten aanwezig zijn of blijven om scholen aan te sporen en te inspireren tot inzet en enthousiasme voor cultuureducatie. Hij roept op om te voorzien in de nodige stimuli om scholen die reeds knap werk verrichten blijvend te motiveren en om scholen die net gestart zijn met cultuureducatie aan te zetten en te begeleiden bij de uitbouw van dit traject. De aanwezige knowhow bij Canon Cultuurcel moet vastgelegd en verder uitgedragen worden. Deze stimuli moeten gericht zijn op een engagement op lange termijn.

3.3 Tot slot: vergeet de (eindtermen voor) de leerkracht niet

In de adviezen van de SARC is het belang van de leerkracht een constante als er over educatie wordt gesproken. De lerarenopleiding wordt daarom gezien als de plaats bij uitstek om positieve omwentelingen op gang te trekken, bv. rond het opbouwen van een culturele attitude, gezond bewegen of mediawijsheid.

De SARC stelt vast dat de mate waarin scholen aan cultuureducatie doen, welke accenten zij daarbij leggen en welke resultaten ze hiermee boeken nog steeds afhankelijk blijft van de keuzes, inzet en competenties van leerkrachten en directies. De mentaliteit en houding van het onderwijzend

⁶ Algemene Raad (gecoördineerd), Advies bij de conceptnota 'Niveaudecreet deeltijds kunstonderwijs', 2016 (www.sarc.be).

⁷ Persmededeling 02/02/2016: 'Crevits en Gatz willen Cultuur en Onderwijs dichter bij elkaar' (<http://www.svengatz.be/wp-content/uploads/20160202-Persbericht-Cultuur-in-de-spiegel.pdf>)

personeel is dus het beginpunt: hun attitude is van groot belang om de vonk te doen overslaan. De competenties en vaardigheden van de leerkrachten zijn de eerste prioriteit. Daarbij vraagt de SARC dat de focus niet enkel op het instrumentele aspect zou liggen, maar ook op het aanleren van een (kritische) houding, en dat alle leerkrachten hiervoor worden opgeleid en permanent bijgeschoold, ongeacht het onderwijsniveau waarin zij (zullen) lesgeven.

Dit is niet gemakkelijk. Scholen worden tegenwoordig bedolven onder het vele 'moeten'. De bezwaren die er kunnen zijn vanuit scholen of opleidingen, moeten met aandacht beluisterd worden. Samen kunnen we proberen ze weg te werken of op een positieve manier om te buigen. We vragen daarom blijvende aandacht voor de concrete samenwerking tussen onderwijs en de sectoren cultuur, media en sport.

Namens de Algemene Raad,
Luk Verschueren, algemeen voorzitter
Iris Van Riet, algemeen secretaris

Namens de Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk,
Frie De Greef, voorzitter
Dirk Verbist, ondervoorzitter
Liesbeth Lemiere, secretaris

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,
Heidi De Nijn, voorzitter
Herman Baeten, ondervoorzitter
Lieselotte Moortgat, secretaris

Namens de Vlaamse Sportraad,
Frank Bulcaen, voorzitter
Sophie Cools, ondervoorzitter
Nai Han Lau, secretaris

Namens de Sectorraad Media,
Simon Delaere, voorzitter
Eva Lievens, ondervoorzitter
Hanne Schuermans, secretaris